

Eugen Cristescu

Personalitatea lui adevar contra minciuna

Daca Serviciul Secret de Informatii al Armatei române a fost creatia exclusiva a lui Mihail Moruzov, Serviciul Special de Informatii reorganizat în toamna anului 1940 a purtat din toate punctele de vedere (structural, conceptual, tehnico-metodologic) amprenta personalitatii lui Eugen Cristescu. Iata de ce personalitatea lui trebuie cunoscuta, în primul rând de cei tineri, care au nevoie de puncte de reper si modele pentru o eventuala cariera în arta informatiilor.

„Omul de taina al maresalului” Ion Antonescu, adica cel care a îndeplinit una dintre cele mai controversate, misterioase si deloc invidiate functii din administratia statului, aceea de director general al Serviciului Special de Informatii , a vazut lumina zilei la 3 aprilie 1895, în comuna Grozavesti, judetul Bacau.

Copilul Eugen Cristescu a urmat cursurile scolii primare din comuna Târgu Ocna, dovedind sârghuinta la învatatura si bucurându-se de rezultate dintre cele mai bune. În 1916 a absolvit Seminarul Teologic „Veniamin Costache” din Iasi. Atras de stiintele juridice, s-a înscris la Facultatea de Drept din capitala Moldovei, dar ca urmare a razboiului, studentul Eugen Cristescu s-a înrolat ca sergent (cu termen redus) în serviciul sanitar si a participat cu tot aplombul la campaniile Armatei române, în primul Razboi Mondial, pâna la încheierea pacii.

Dupa terminarea razboiului si crearea fruntariilor nationale ale României Mari, tânarul Eugen Cristescu îsi reia studiile universitare, iar la 6 ani dupa absolvire obtine doctoratul în stiintele juridice la Universitatea ieseana.

În orientarea sa profesionala trebuie sa avem în vedere si contextul situatiei României în perioada imediat postbelica, atunci când tara avea nevoie, mai mult ca oricând, de o infuzie de tineret în functiile administratiei de stat. Politia de Siguranta a constituit pentru el o atractie deosebita, nu numai ca-i oferea sansa unei situatii materiale sigure, dar si prin faptul ca, în calitate de functionar public, avea sansa sa-si puna la încercare ambitiile si profesionalismul în lupta împotriva a tot ceea ce se profila ca amenintari la adresa edificiului national, realizat cu atâtea jertfe în anii razboiului.

La 1 octombrie 1920, a fost încadrat în functia de subsef birou clasa I în Serviciul Special de Siguranta. Prin calitati si pasiunea depusa în activitatea profesionala a reusit sa avanseze cu usurinta treptele ierarhiei: sef de serviciu clasa I (de la 1 martie 1921), director clasa a III-a (la 1 ianuarie 1927) si director clasa I (la 1 octombrie 1929). Printre preocuparile de capatâi în domeniul apararii sigurantei statului a stat combaterea activitatii organizatiilor politice extremiste (de dreapta si de stânga), a caror eficienta i-a facut mai târziu pe unii cunoscatori ai domeniului sa afirme cu admiratie ca, prin straduintele sale în calitate de director al Sigurantei si apoi de sef al SSI, bolsevizarea si fascizarea tarii nu s-au putut produce. Nu este o afirmatie gratuita, întrucât documentele demonstreaza din plin acest aspect.

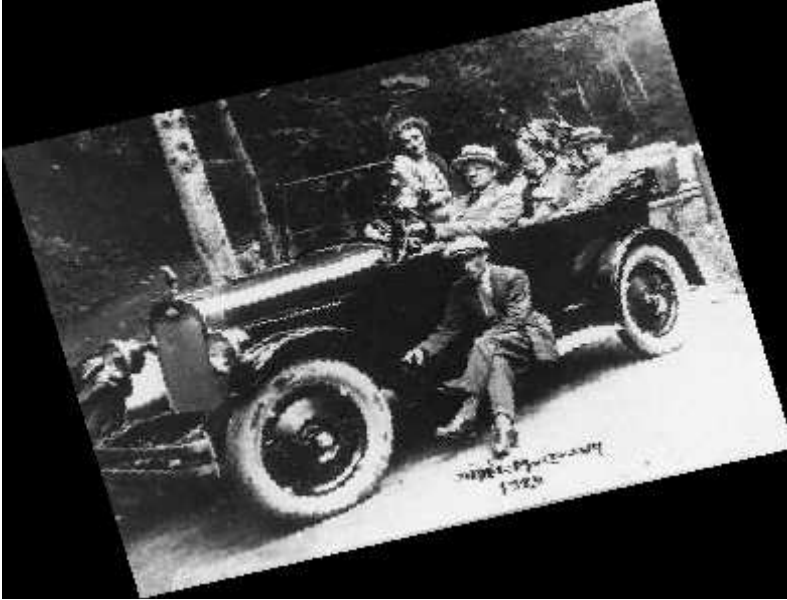
Daca în opinia fruntasilor miscarilor extremiste (legionari si comunisti la unison) Eugen Cristescu era conceput ca o figura „odioasa”, în cercurile politice consecvent democratice, din tara si strainatate, se bucura de aprecieri favorabile si mult mai. Toate acestea faceau referire la profesionalismul sau în materie de aparare a sigurantei statului.

Numai asa ne explicam cum a putut deveni membru al Comisiei Internationale de Politie, ce se întrunea periodic la Haga. Multe documente de arhiva pastrate, dar si o serie de lucrari memorialistice, ni-l prezinta ca pe un politist bine informat, cu întinse legaturi si relatii de specialitate cu sefi serviciilor de siguranta din multe state europene cu traditie democratica.

A fost trimis în interes de serviciu si pentru specializare în cultura tehnica-politieniasca la: Viena Varsovia, Cracovia, Praga, Berlin, Haga, Bruxelles, Paris, Roma, Napoli, Genoa si alte orase europene. Întrucât Nicolae Titulescu îl aprecia foarte mult, acesta a intervenit pentru ca Eugen Cristescu sa fie admis sa studieze la Scotland Yard, la Londra, asupra problemelor internationale de politie. În urma acestor stagii în strainatate, Cristescu a acumulat o impresionanta biblioteca cu volume de specialitate în domeniul „politiei stiintifice”. Toate acestea i-au servit ulterior la pregatirea Legii de organizare a Politiei române din 1929, una dintre cele mai bune legi din Europa, la acea data, si la elaborarea careia si-a adus o contributie importanta.

Cu toate acestea, pozitia sa a fost puternic zdruncinata la începutul anului 1934, ca urmare a transferului din functia de director general al Sigurantei într-o functie de conducere în Administratia Ministerului de Interne. Motivul acestei „promovari” se pare ca l-a constituit refuzul de a se preta la amestecul în combinatiile politice ale partidelor, actiune sugerata de cercurile Palatului Regal. În aceasta situatie, doar cunoasterea exacta a menirii sale de justitiar si necesitatea de a se situa permanent deasupra oricaror intrigi politice l-au determinat sa ia o astfel de pozitie. Cristescu si-a dat „demisia de onoare” din functia de director general al Politiei de Siguranta, luând asupra sa „lipsa de vigilentia a organelor Sigurantei” ca urmare a asasinatului realizat de legionari asupra primului ministru I.G. Duca. Marginalizarea generalului Ion Antonescu, survenita în perioada martie 1938 – august 1940, a fost deza-vuata de Eugen Cristescu, întrucât si el se simtea într-un fel în aceeasi postura, fara sa existe motive întemeiate, care sa tina strict de resortul competentelor profesionale. Prin relatiile create în armata nu i-a fost greu sa înțeleaga faptul ca în spatele acestor marginalizari se aflau masinatiile lui Mihail Moruzov, seful Serviciului Secret, si ale politicianilor din anturajul Regelui Carol al II-lea pornite în primul rând din invidie. Devenit conducator al statului si neavând rezultate concrete în domeniul informatiilor, dupa doua luni de guvernare, generalul Ion Antonescu si-a adus aminte de Eugen Cristescu

Se cunoscusera în decembrie 1933, atunci când generalul Ion Antonescu, în calitate de sef al Statului Major, Eugen Cristescu, director al Sigurantei si Nicolae Titulescu, ministru de externe, au analizat împreuna pericolul extremismului legionar.

La 15 noiembrie 1940, la propunerea presedintelui Consiliului de Miniștri, prin Înalt Decret Regal, Eugen Cristescu a fost numit director general al Serviciului Special de Informații.

Două condiții fundamentale a pus Eugen Cristescu generalului Ion Antonescu pentru a accepta această funcție. Prima: „Fără legionari în SSI”, deși România era stat național-legionar, începând cu 14 septembrie 1940, prin Înalt Decret Regal, ceea ce în limbajul teoretic de astăzi se numește „echidistanța politică”. A doua: „Activitatea SSI să se desfășoare pe baza unei legi organice”. Este o premieră în istoria serviciilor de informații când o astfel de instituție accepta să-și desfășoare activitatea pe baza unei legi publicate în „Monitorul Oficial”.

Este vorba despre Legea din 15 noiembrie 1940 privind organizarea și funcționarea SSI. Deci, echidistanța politică și legalitatea reprezintă două principii fundamentale care direcționează și astăzi, în regimurile democratice, activitatea de intelligence. Dacă la acestea mai adăugăm și Oficiul pentru Centralizarea Informațiilor structura creată de același Eugen Cristescu, din care făceau parte câte doi reprezentanți ai fiecărui serviciu de informații (Secția a II-a a Armatei, Siguranța, Jandarmerie, Prefectura Poliției Capitalei) avem mai bine conturat ceea ce tradiția ne îndeamnă față de rolul unei Comunități Naționale de Informații.

Eugen Cristescu s-a străduit să satisfacă exigențele în domeniul informațiilor impuse de necesitățile de război. A reorganizat Serviciul Secret, luând ca model structurile serviciilor similare ale timpului, de la care a adaptat, la mentalitățile, condițiile și posibilitățile românești, tot ce s-a putut.

Dintre realizările mai importante ale Serviciului pe care l-a condus timp de patru ani, orice analiză obiectivă nu poate omite următoarele aspecte: sprijinul substanțial acordat generalului Ion Antonescu în combaterea legionarismului mai ales în răscoală din timpul rebeliunii; asigurarea unui flux zilnic de informații, în care ponderea o dețineau informațiile de valoare operativă pentru fundamentarea politicii și strategiei militare românești; neutralizarea unor rețele de spionaj ce acționau pe teritoriul țării și în

defavoarea intereselor românești; asigurarea protecției oamenilor politici români cu alte orientări decât cele ale conducătorului statului, reușind să facă față presiunii exercitate de germani, care cereau insistent internarea lor în lagăre; implicarea directă în tratativele cu Aliții (sovieto-anglo-americani) în vederea obținerii unor condiții cât mai raționale de armistițiu pentru România. Dar, pe lângă toate acestea, trebuie

să recunoaștem că a ratat tocmai sfârșitul, căci, în ciuda faptului că dispunea de informații suficiente despre acțiunea concretă din ziua de 23 august 1944, acest eveniment l-a luat prin surprindere ceea ce în cazul unui șef de serviciu de informații poate fi cu greu înțeles, chiar dacă regele, camarila de la palat și colaboratorii ocazionali s-au „precipitat” în fața presiunii momentului așa cum a rămas convins Eugen Cristescu până la sfârșitul vieții.

De altfel, Cristescu îl informase din timp pe conducătorul statului, despre intențiile unui grup de generali în combinație cu Palatul Regal și câțiva frunțiști politici ai „opozității democratice” de a prelua puterea, dar maresalul Antonescu, prea încrezător în prestigiul său și în onoarea de ofițer al Armatei române n-a vrut să creadă că „e ceva serios”. Își considera pe toți niște „pisicute cu clopotei care nu sunt în stare să prindă soareci”. Chiar și Hitler, cu ocazia ultimei întrevederi cu Antonescu, i-a atras atenția „să nu se duca singur la Palat”. Dar maresalul Antonescu rămăsese convins că „poate dormi cu capul pe genunchii generalilor săi”. Încă din aprilie 1943, maresalul Antonescu își daduse seama că Germania va pierde războiul și i-a spus lui Cristescu că „important e ca noi să nu-l pierdem pe al nostru”. Pornea de la ideea că prestigiul lui câștigat în cele două războaie mondiale când s-a batut pentru idealurile fundamentale ale națiunii române: întregirea și reîntregirea național-statală, precum și confruntarea cu două regimuri comuniste, i-ar putea îndupleca pe reprezentanții democrațiilor occidentale în sensul de a avea o atitudine

mai blândă față de România. Paradoxal, a scăpat din vedere că istoria, și mai ales istoria războaielor, își are legile ei. Întotdeauna învingătorul l-a judecat pe cel învins, a dictat pacea și a scris istoria. Fixismul maresalului Antonescu îl putem consemna ca pe cel mai mare eșec al șefului statului românesc. Eugen Cristescu s-a căsătorit la 48 de ani cu Maria Teodora, văduva generalului Golici și nepoata a savantului Henri Coanda, femeie de o rară frumusețe și suficient de bogată. Dar nu s-a putut bucura prea mult de această căsătorie. La 24 septembrie 1944 a fost arestat, iar la mijlocul lunii octombrie noile autorități ale statului român l-au predat Armatei sovietice, care l-a dus la Moscova pentru anchetă. A fost internat la Liubianca, unde a stat în celula cu generalul japonez Ianaghita, aflat și acesta în anchetă temutilor investigatori ai SMERS (unitate de elită a serviciilor secrete sovietice). Fără îndoială că, pentru anchetatorii SMERS, Eugen Cristescu reprezenta o captură importantă. Aceștia nu puteau rata ocazia de a-l storce de informații. Și au făcut-o cu profesionalism, așa cum rezulta din documentele de la Moscova. Analistii serviciilor secrete sovietice obișnuiau să întocmească note speciale, pe baza declarațiilor fostului șef al SSI, pentru a informa conducerea statului sovietic. Readus în țară la începutul lunii aprilie 1946, a fost supus unui necrutător interogatoriu în cadrul procesului de tristă amintire, al așa-zisei „mari trădări naționale”. Era acuzat, fără să se poată dovedi prin probe concludente, pentru „crime de război și dezastrul țării”. Completul de judecată, din care lipseau magistrații de carieră, a refuzat cu obstinatie audierea martorilor propuși de apărare și consultarea documentelor din arhiva SSI care-i demonstrau nevinovăția.

Eugen Cristescu si-a dat seama ca se afla în fata unei judecati politice, fapt pentru care nu-i mai ramasese altceva de facut decât sa joace cartea supravietuirii. Tot din interese politice, camuflata sub acoperirea unor „ratiuni de stat”, i s-a comutat pedeapsa, care initial fusese condamnare la moarte, în detentie grea pe viata.

Anii de penitenta si i-a petrecut în închisorile Aiud, Dumbraveni si Vacaresti. Începând cu 1949, a fost pus la dispozitia organelor de ancheta ale Securitatii pentru a fi exploatat ca baza de date. Este perioada când elaboreaza, în conditii de detentie, lucrarea „Organizarea si activitatea Serviciului Special de Informatii”, ce poate fi apreciata pe drept cuvânt prima lucrare despre istoria serviciilor secrete românești. La ea se mai adauga alte numeroase marturii si declaratii în care descrie cu lux de amanunte multe din intimitatile vietii de stat românești.

Dupa aproximativ 15 zile de greva a foamei, uitat si parasit pare-se de toti, cu exceptia subofiterului care-i supraveghea permanent celula, Eugen Cristescu a sucombat la 12 iunie 1950 în penitenciarul de la Vacaresti.

În ciuda tuturor calomniilor care s-au spus despre activitatea sa, personal nu s-a considerat niciodata mai mult decât un simplu functionar public, care si-a dedicat întreaga viata, slujind cu credinta interesele nationale. Cu toate neîmplinirile si unele inabilitati conjuncturale specifice de altfel riscurilor meseriei, Eugen Cristescu a reusit sa smulga chiar si adversarilor (anglo-americani) aprecierea de „maestru al combinatiilor de culise” si „un excelent ofiter de contrainformatii”. În ceea ce priveste afirmatiile facute de un fost lider al PNT, Ioan Hudita, potrivit carora „Eugen Cristescu era «total incompetent» îl inducea în eroare pe maresalul Ion Antonescu si ca, prin urmare, nu-si merita locul pe care-l ocupa”, reprezinta o mostra de politicianism ieftin si total neproductiv pentru interesele statului. Din nefericire, aceste gen de politicianism se manifesta si astazi, sub o forma sau alta, ceea ce deformeza grav imaginea intelligence-ului românesc aflat în plin proces de transformare sau mai bine zis la cumpana dintre traditie si postmodernitatea globalizatoare.

Întrebarea fundamentala este de ce Eugen Cristescu nu are parte acum, în regimul democratic, de o judecata dreapta? Prin urmare, de ce nu este reabilitat? Si alaturi de el, toti ceilalati sefi de directii centrale din SSI, cum ar fi colonelul Ion Lisievici, colonelul

Traian Borcescu, Gheorghe Cristescu si multii altii? Intelligence-ul românesc are nevoie de modele reale, bazate pe adevar si nicidecum pe minciuni. Cui mai foloseste astazi marea nedreptate savârsita de asa-zisul „tribunal al poporului”, în realitate o instanta comunista care a judecat sub presiunea consilierilor Armatei sovietice de ocupatie? Sau abuzurile regimului communist care a tinut în detentie pâna în 1964 pe toti functionarii SSI, sub acuzatia de „activitate contra clasei muncitoare”?! În niciun caz României si traditiilor intelligence-ului românesc.